

שהוא תמוה מאוד בעינינו, מ"מ אחר שראה המשנ"ב ב' הצדדים וראה לנכון להחמיר בזה, בוודאי יש עכ"פ מקום לחוש לזה, משא"כ אם נאמר שכאן לא ראה המשנ"ב את דברי הנו"ב ולעולם אין בזה חילוק בין יו"כ לכזית מצה, א"כ מבואר בהדיא בדברי המשנ"ב עצמו שלא ברירא ליה בהחלט דבר זה, וא"כ בוודאי

הכרעת החזו"א תכריע בזה לגמרי אחר שגם אצל המשנ"ב יש בזה ספק ודו"ק.

אשמח לשמוע חו"ד.

הידורי המידות:

י"שר כח,

אין לי מה להוסיף^{צט}.

סימן מח

בעניין דברי הטל חים פסחים סי' יג, התכתבות

בירורי השיעורים:

י"שר כח.

באופן כללי הוא כותב יפה מאוד.

אבל הגישה לא נכונה כלל, כי זה מה שקורה כש"מוכרחים ליישב" את הכל יחד, כי אז דוחקים באגודל, מגדילים את הביצה, משחקים עם הדינרים, ומחליטים מה הדרהם המדויק [והרב טל חיים מושך לצד אחד והרב הידורי המידות לצד שני, והאמת ששניהם צודקים שא"א להוכיח בשום אופן בבירור מסוג הראיות האלו].

והאמת היא שלא חייבים בשביל קו' להפוך את כל העולם, ומותר להישאר בקו' ולא לדחוק ולהמציא דברים מחודשים, ולמעשה באגודל נדון כפי האגודל לפנינו, ובביצים וזיתים נדון כפי הביצים והזיתים שלפנינו.

הרקע לסימנים אלו הוא מה ששלח לי מאמר של הרב שמואל טל בעניין השיעורים [יסוד דבריו שצריך לדחוק את האגודל ואז באים לגודל של 1.95 בערך, והביצה הבינונית היא 53 סמ"ק בערך, והדרהם הנכון הוא 2.97 והרביעית הוא בערך 80 סמ"ק ואז הכל מסתדר, והאריך בזה מאוד במאמר של מעל 40 עמודים בספרו טל חיים על הלכות פסח סי' יג], ובאמת מבואר בדבריו הרבה דברים נפלאים בעניין השיעורים ובפרט בעניין הכזית, אבל בעניין האגודל נמשך אחר מקטיני האגודל וכנ"ל ויש לדון בדבריו הרבה ויתבאר בסימנים הבאים.

הידורי המידות:

קיבלתי המצו"ב,

כותב המאמר הוא ת"ח גדול, והוא אדם שבדק דברים בדרך מקורית ויסודית.

צט. יעוי' עוד בכל זה בבירורים בעניין השיעורים בסי' ז' וסי' ח'.

ועב"פ למדנו מדבריו שהדרך היחידה להגיע לשיעור הרצוי [אצלו] הוא ע"י דחיקה, וגם קליבר לא יעזור לגמרי, ובוודאי הפשטות היא שהאגודל נמדד כמות שהוא בלי שום דחיקה [אמנם יש מקום לתי' זה כלפי שיעור רביעית, וזהו תי' השש"ת, אבל זה רק כלפי הרביעית, ויש עוד לדבר בזה ואכתוב בעז"ה בהמשך].

עוד למדנו מדבריו שהדינר לא קבוע וא"א לסמוך עליו [והדרהם הרי וודאי לא קבוע וכמבואר בדבריו, א"כ ייתכן בהחלט השערת החזו"א שהדרהם היה כבד יותר, וכש"כ לפי מה שכתב בתוך הדברים כמה פעמים שבאמת א"א כלל לסמוך על הממצאים מהמהטבעות].

והעיקר מה שיש להעיר בזה הוא שלא התייחס כלל למה שמפורש ברמב"ם שהאגודל הוא ז' שעורות ברחבן, ולשיעור הסיט והזרת כפי המבואר במ"מ והרשב"א עפ"י הגמ', וכן ליחס למנועלים המבואר בגמ', וממילא אף שהרעיון של הדחיקה אפשרי ונאמר ע"י השש"ת, אבל זה בתנאי שנאמר שהוא רק ברביעית, ושאר הטפחים אינו כן ואז הכל בא על מקומו בשלום.

בעז"ה רצוני לעיין בדברים ביותר עיון וישוב הדעת ואכתוב מה שלענ"ד יש להעיר עוד בדבריו לפי הסדר.

הידורי המידות

[העתק לשוני והערותיו מודגשות]:

דבריך אינם מובנים לי לגמרי, כפי ההערות שאני משלב בהמשך הדברים.

אני לא קראתי עדיין את דברי הרב טל, ורק מתייחס למה שאתה כתבת.

כאופן כללי הוא כותב יפה מאוד.

אבל הגישה לא נכונה כלל, כי זה מה שקורה כש"מוכרחים ליישב" את הכל יחד, אז דוחקים באגודל, מגדילים את הביצה, משחקים עם הדינרים, ומחליטים מה הדרהם המדויק [והרב טל חיים מושך לצד אחד והרב הידורי המידות לצד שני, והאמת ששניהם צודקים שא"א להוכיח בשום אופן בבירור מסוג הראיות האלו].

והאמת היא שלא חייבים בשביל קו' להפוך את כל העולם, ומותר להישאר בקו' ולא לדחוק ולהמציא דברים מחודשים, ולמעשה באגודל נדון כפי האגודל לפנינו, ובביצים וזיתים נדון כפי הביצים והזיתים שלפנינו.

דבריך מרפסין איגרא, בודאי חייבים ליישב את הכל, כי בזמן רבותינו הכל היה מיושב. - יתכן אולי שאפשר לדון על כל אחד מהשיעורים בהוראה למעשה כפי שהם לעינינו, גם זה בהסתייגות מסויימת ואכמ"ל, אבל לפטור את הסוגיא בכך שמותר להשאר בקושיא - כך היא דרכה של תורה?

ועב"פ למדנו מדבריו שהדרך היחידה להגיע לשיעור הרצוי [אצלו] הוא ע"י דחיקה, וגם קליבר לא יעזור לגמרי, ובוודאי הפשטות היא שהאגודל נמדד כמות שהוא בלי שום דחיקה [אמנם יש מקום לתי' זה כלפי שיעור רביעית, וזהו תי' השש"ת, אבל זה רק כלפי הרביעית, ויש עוד רביעית ולא לשאר ההלכות? לא שמיצא לי, ויש עוד לדבר בזה ואכתוב בעז"ה בהמשך].

עוד למדנו מדבריו שהדינר לא קבוע וא"א לסמוך עליו [והדרהם הרי וודאי לא קבוע וכמבואר בדבריו, א"כ ייתכן בהחלט השערת

החזו"א שהדרהם היה כבד יותר <לא יתכן כזה דבר, להד"ם, השערה מופרכת מכל כיוון. אלא למי שיש אג'נדה>, וכש"כ לפי מה שכתב בתוך הדברים כמה פעמים שבאמת א"א כלל לסמוך על הממצאים מהמהטבעות לא ראיתי דבריו בפנים עדיין, אבל איני יודע למה לא לסמוך.

והעיקר מה שיש להעיר בזה הוא שלא התייחס כלל למה שמפורש ברמב"ם שהאגודל הוא ז' שעורות ברחבן, ולשיעור הסיט והזרת כפי המבואר במ"מ והרשב"א עפ"י הגמ', וכן ליחס למנעלים המבואר בגמ', וממילא אף שהרעיון של הדחיקה אפשרי ונאמר ע"י השש"ת, אבל זה בתנאי שנאמר שהוא רק ברביעית, ושאר הטפחים אינו כן ואז הכל בא על מקומו בשלום **אתה חוזר על זה כל כך הרבה פעמים, שאני מאמין שאתה בעצמך תתחיל להאמין בזה. כי כל כך הרבה קשיים מתעוררים בעקבות זה, ששוב דבר לא בא על מקומו בשלום**.

בעז"ה רצוני לעיין בדברים ביותר עיון וישוב הדעת ואכתוב מה שלענ"ד יש להעיר עוד בדבריו לפי הסדר. **נמתין לבאות**

בירורי השיעורים:

בעז"ה כשתקרא את דבריו תבין יותר את כוונתי וע"כ לא אאריך עכשיו רק בקיצור.

לא אמרתי שאין שום בעייה ב"סוגיא" כשיש קו, ובוודאי קושיא היא קושיא, אבל לדחוק דוחקים ולהמציא המצאות לדינא

ק. בסוף סימן טו.

נגד כל רבותינו [היינו לדחוק מאוד את האגודל] בשביל ליישב קושיות אי"ז דרך ואם כוונתו כצד לחומרא, ייתכן, אבל משמעות לשונו ועניינו שנוקט כן כדבר פשוט לדינא, והכל רק מחמת הקו', וע"ז כתבתי שדרכם של רבותינו היא שכשיש קו' משאירים את הדבר "לדינא" בגדר ספק, או לפי ראות עינינו הפשוטה ולא משנים הנחות מוסכמות.

כוונתי בעיקר כלפי הדחיקה המרובה המבוארת בדבריו, על דבריו בעניין הקליבר יש לדבר בנפרד [לענ"ד האמת היא שהקליבר כן דוחק, והוא עצמו מסכים שיש קושי למדוד את כל הרוחב ושע"כ דחקו רבותינו את האגודל על הדף, וזה כעין מה שאני כתבתי^ק, אלא טוען שמדידה בקליבר היא יותר מדוייקת, ולענ"ד זה אינו, איך שיהיה יצא לו גם במדידה הפשוטה 2.05, ולכנ"ד ועוד הרבה מודדים יצא 2.15, ולענ"ד זה ראיה ברורה שבקליבר יש מציאות של דוחק והוא דחק טיפה יותר ממכם], אבל באמת נראה מרוח הדברים שאם הוא לא היה מגיע בסוף למה שרצה להגיע ע"י הדחיקה לא היה כ"כ מדגיש את עניין הקליבר.

מה שכתבתי לחלק בין הרביעית לשאר דיני התורה, אני בהחלט מאמין בזה [והיינו אם נקבל את ההנחה שהדרהמים בשום אופן לא השתנו, נהיה מוכרחים לומר כהתי' הזה, אבל בשום אופן א"א לומר שדעת הרמב"ם לכל דיני התורה שהאגודל קטן], ולא מדילי הוא אלא זהו דברי השש"ת [והוא מבסס את דבריו מאוד שלפי הרמב"ם יש ראיה דג' אמות של מקוה עם עצבות, ולהרמב"ם עצבות היינו שדוחק את האצבעות מאוד, יעו"ש באריכות, שאגב

גם הרב טל משתמש עם מהלך זה אלא שלדעתו תמיד המדידה היא בצורה כוזב, וזוהי דבריו תמוהים מאוד שהרי מבואר ברמב"ם שזה עצבות ואיך אפשר להשתמש בזה למדידת שוחקות].

והדבר הזה מוכח בבירור מהז' שעורות והזרת והסיט, וכבר נתבאר בכל זה באריכות וא"א לכפול הדברים [עי' במש"כ על המכתב סיכום, שם הדברים מסודרים בקצרה עם כל הפרטים], וממילא אינו רחוק כלל.

[אנב, ראיתי במידות ושיעורי תורה במילואים לפרק ה שאף שבדברי הרמב"ם בתשובה ייתכן שהתרגום אינו מדויק, אבל למעשה וודאי סב"ל למדוד במקום הרחב מכח השיעור של ז' שעורות, ומבואר ג"כ שנקט שלמעשה א"א לזוז מזה בדעת הרמב"ם, אלא שסב"ל דלחומרא יש מקום לחוש לחשבון שעפ"י הדרהמים, ויעו"ש עוד מה שהביא מהקריית אריאל שהוכיח שגם חכמי הספרדים המסורת שלהם היא על אגודל כמו חכמי האשכנזים].

סימן מט

בעניין חילוקי הדעות שבין הטל חיים להידורי המידות בעניין הדרהם והנפק"מ בזה, מכתב לבעל הידורי המידות

בעניין דברי הטל חיים.

האמת שלפני פסח עברתי על חלק גדול מדבריו [בעיקר בעניין הכזית] ורשמתי לעצמי הערות על סדר דבריו, רצוני לעבור גם על שאר דבריו ולשלוח במרוכז את הכל^{קא}.
מ"מ אכתוב בקיצור את הנראה לענ"ד בעניין הויכוח ביניכם מהו הדרהם האמיתי שעפ"י זה עולה נפק"מ לרביעית ושאר הדברים [בלי להתייחס למה ששניכם נקטתם בדברי הגר"ח"נ], ולא באתי להכריע ע"י הוכחות מחקריות שזה אין בידי, רק אכתוב את הרווח וההפסד שבכל צד ואת הנלענ"ד.

לדבריו הדרהם האמיתי הוא 2.97, והרביעית 80 סמ"ק, הרווח בזה שע"י הוא יכול להסתדר עם האצבע שע"י דחיקה מרובה

מגיעים לשיעור זה, אבל לעומת זאת אם כדבריו אי"ז מסתדר עם המנהג בחו"ל שבוודאי היה על פחות מזה [שזה ברור כשמש כדברי כת"ר שזה היה לכל היותר 75 סמ"ק ואף פחות, וכדמוכח ג"כ משיעור חלה שלהם], וא"כ לדבריו "בהכרח" שהמנהג בחו"ל בעניין הרביעית ובעניין שיעור חלה "אינו" מתבסס על הנחה שאגודל קטן, אלא על שיעור הביצים בלבד למרות שלא מתאים לאגודלים [כי סברו שעיקר השיעור תלוי בביצים והוא לפי כל דור, ואגודלים הם רק סימן בשיעור הרביעית ואי"ז מהות השיעור רק בנוגע לשיעורי אורך], ובאמת כך נראה בדברי האחרונים שלא מצאנו בחכמי אשכנז מי שחלק על המציאות של הצל"ח בעניין האגודלים רק בטענה שיש לילך לפי כל דור, וצ"ל דסב"ל שיעיקר השיעור

קא. נדפס לקמן בסימן נ.